

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru z pošiljanjem na dom za celo leto K 4.— za pol leta „ 2.— za četrť leta „ 1.—

Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. List se pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri gospodu Novak-u na velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, po 15 h, dvakrat 25 h, trikrat 35 h.

Inserati se sprejmejo do srede opoldne.

Štev. 11.

V Mariboru, dne 15. marca 1900.

Tečaj XXXIV.

Slovenske želje in pritožbe.

Govor dr. Lav. Gregoreca v drž. zboru 2. marca 1900. (Konec.)

Če kje, je ravno na Koroškem in Štajerskem treba braniti slovensko manjšino proti nasilstvu nemških većin. Vlada je obljubila, da bode svoj čas predložila nasvete glede jezikovnega vprašanja. Ali v dež. zboru praškem ali brnskem ali v tej visoki zbornici, o tem se ni izrazila. Upam, da bode vlada te načrte predložila državnemu zboru. Toda kakor hitro to stori, bodo Poljaki, Čehi in morebiti tudi Hrvati naenkrat začeli dvomiti, ali ima državni zbor pravico določevati jezikovne zakone za posamezne dežele. Zato je veliko vprašanje, ali bi bil v tej zbornici splošen jezikovni zakon tudi sprejet ali ne. Nasprotno pa bi se gotovo vsprejel zakon v varstvo narodnih manjšin, posebno še, če bi se določil za posamezne dežele. V ta namen je »Slovanska krščansko-narodna zveza« dne 16. grudna m. l. predložila dotičen načrt zakona. Ta načrt je tiskan in tako splošen, da se more prikriti za vsako deželo. Ako ta predlog pride v obravnavo, bomo Slovenci pazljivi učenci Nemcev na Češkem in Moravskem. Kar Nemci na Češkem in Moravskem zahtevajo za se, to je menda pravično in potrebno tudi za nas na Koroškem in Štajerskem. (Tako je!) Zahtevali bomo:

1. V slovenskih krajih na Koroškem in Štajerskem mora slovenski jezik v šoli, uradu in javnem življenju biti popolnoma ravnopraven z nemškim.

2. Pri deželnih vladah v Celovcu in Gradcu se morata ustanoviti slovenska oddelka, ali pa v Mariboru poseben oddelak cesarskega namestništva za Spodnji Štajar.

3. Na mesto kmetijske družbe zahtevamo deželni kulturni svet z nemškim in slovenskim oddelkom.

4. Za slovenske sodne okraje na Koroškem in Štajerskem zahtevamo nadsodišče v Ljubljani.

5. Za Slovence na Koroškem in Štajerskem zahtevamo slovenske ljudske šole. V ta namen naj se razredi deželni šolski svet v dva oddelka s posameznimi deželnimi in okrajnimi šolskimi nadzorniki.

6. Dalje želimo zakonitih določeb za šole manjšin.

7. Slovensko vseučilišče v Ljubljani, premembo deželnega reda in deželnega volilnega reda ter ustanovitev narodnih skupin s pravico ugovaranja, da se s tem zabrani lahkomišljno zakonodajstvo v škodo narodnih manjšin. (Posl. Resel: Da se ne vpelje splošna, neposredna in tajna volilna pravica!) Malo potrpite, gospod tovariši!

To so, gospoda moja, naše narodno-polit. zahteve, ki bomo jih mi Štajarci in Korošci stavili po vzgledu čeških Nemcev, ako se bo kdaj v tej zbornici obravnavalo o zakonu v varstvo narodnih manjšin.

Dovolite se mi sedaj eno vprašanje: Kaj pa se naj zgodi, ako zbornica ne sklene jezikovnega zakona za vso državo? Ponesrečil se je potem zadnji poskus. Razmere se ne bodo zboljšale, ako vlada razpusti državni

zbor in razpiše nove volitve na podlagi sedanjega volilnega reda, ker pridejo v zbornico še radikalnejši življi.

Bilo bi najbolje, da se ustava vsaj nekoliko predrugači, kakor je to že pred 25 leti nasvetoval priznani nemškoliberalni vodja, dr. Rechbauer. V gosposko zbornico naj se odposljejo tudi odposlanci dež. zborov. Za poslansko zbornico pa naj se vpelje splošna, neposredna in tajna volilna pravica. (Dobro!) Tako bi bilo morda najbolje, kakor kaže vzgled v Nemčiji.

Mislím, da bi taka poslanska zbornica preje rešila jezikovno vprašanje na podlagi enakopravnosti in se potem lotila važnih in nujnih gospodarskih ter socijalno političnih vprašanj.

Tako bi se Avstrija pomladila in prerodila in bi mogla klicati svojim sovražnikom: Austria erit in orbe ultima! (Živahna pohvala.)

Politični ogled.

Vojaško vlado nameravajo upeljati v Avstriji, tako se je govorilo, ko so Mladočehi v držav. zboru preteli, da bodo preprečili z obstrukcijo tudi zakon o nabiranju vojaških novincih. Sedaj ko so Mladočehi ta predlog izločili iz obstrukcije, so glasovi utihnili. Vendar je ta nakana osupnila vse avstrijske Slovence. Ko so Nemci obstruirali na divji način, se niso slišale take pretnje, ampak ugodilo se je nazadnje celo njihovim željam. Sedaj pa ko so Slovani-Čehi začeli ob-

Listek.

Ob šestdesetletnici profesorja dr. Kreka.

Napisal prof. Fr. Ilešič.

Dne 8. sušca je obhajal v Gradcu svojo šestdesetletnico vseučilišni profesor dr. Krek; ob tej priliki so mu podarili hvaležni slušatelji album s fotografijami in podpisi vseh onih, ki so kdaj slušali njegovo učeno in rodoljubno besedo; in teh ni malo; kajti većina slovenskih profesorjev, ki poučujejo dandanašnji po gimnazijah in drugih srednjih šolah, se šteje med njegove učence.

Kdor doseže tako visoko mesto, kakor je stolica vseučilišnega profesorja, ta pogosto zabi preproste bajte, v kateri se je rodil, zabi bede, ki teži rojake v ozkih razmerah vsakdanjega življenja, ter goji le visoko učenost.

Prof. Krek je ostal zvest svojemu rojstvu, vnet Slovenec in Slovan, ki je vselej z besedo in dejanjem podpiral težnje svojega naroda.

Ideal slovanski sta mu sv. Ciril in Metod, slovanska apostola, ki sta družila vero z narodnostjo ter nam tako položila podlago prave

zveličavne omike; samo nam Slovencem? o ne, njih trud je obrodil obilne sadove vsem Slovanom.

Z živim prepričanjem je profesor Krek svojim slušateljem razlagal, kako sta sv. Ciril in Metod delovala po tako zvaní Panoniji, to je po deželi, ki se razprostira od Maribora in Ptujja dalje na izhod čez Slovenske gorice in Ogrsko do Donave; z vso vnemo je dokazoval, da sta sveta brata govorila baš jezik, ki se pred tisoč leti govoril po vinorodnih ljutomerskih goricah in po Ogrskem — a krasna moja ljutomerska in radgonska domovina, ali ne boš čuvala svojega jezika, ki so ga posvetili prvi žarki našega krščanstva?

Istih mi dragih Slovenskih goríc prava dušna hrana si ti, vrli »Slovenski Gospodar«; kakor govori profesor Krek že nad trideset let le z vnetim navdušenjem o »Slovenskih goricah«, ki še zdaj slišijo jezik sv. Cirila in Metoda, tako kličeš, budiš in vabiš tudi ti moje rojake k zastavi zdravega slovenstva in slovanstva še več nego trideset let; zato se mi zdi spodobno, da se spominjaš Krekove slave; pokloni mu v dar te malenkosti, ki sem jih nabral v prostih urah na vrtu njemu in tebi in meni mile domovine panonske!

Če ljudstvo ne razume, kake daljše, zlasti tuje besede, jo malo izpremeni, da postane podobna drugim znanim besedam in

si jo tako po svoje raztolmači; temu se pravi ljudska etimologija.

«O ti preljudi sv. Lenart! zakaj si mu pa zopet hruške prinesel!» tako pravijo o tistem, ki se ga je lotila — lenoba; ne vem sicer, zakaj da so hruške znak lenobe, a da Lenart pošilja lenobo, to se mi vidi jasno, kdo je len, če ne Len-art! sicer se dandanašnji ne pravi več »len«, ampak »manj«, toda kdo priča, da te besede tudi nekaj ni bilo?

Komur Lenart vedno hruške nosi, ta zanje ob Nikolovem t. j. nikoli; da je »nikoli« postal praznik, zato se ima menda zahvaliti sv. Nikolaju, ki pa se zdaj le zove »Mikloš«.

Lenart in Nikol' ne šivata čevljev, zato bo njih varovanec kmalu vsaj na eno nogo bos in bo moral iti k Negovi; tam naj premišljuje, v kaki zvezi je ena noga z Negovo; Bog ve, če mu bližnji sv. Benedikt (lat. blagoslovljenec) da kaj svojega blagoslova, češ, zakaj pa si mi pokvaril ime v Bedenik? beden nima z menoj nič opraviti.

V Hujčje ne bomo hodili, ker je že onkraj Drave, sicer pa poznajo tam le Hoče, če je tudi hočja dovolj blizu; Kanglica nam je bliže; iz Kamnice se je naredila Kamlica, kakor iz Jamne Jamla, iz Kamlice

štruirati, sedaj nam pretijo naenkrat z generali! Ali se s Slovani sme drugače ravnati kakor z Nemci?

Cesar je pomilostil vse moravske Čehe, ki so bili obsojeni v ječo, ker so dali duška svoji nevolji, ko so se odpravile Nemcem na ljubo češke jezikovne naredbe. Za njih pomilostenje se je najbolj potrudil poslanec — duhovnik dr. Stojan, ki je tudi ud slovanske krščansko-narodne zveze.

Stavka premogarjev. Število stavkujočih premogarjev na Moravskem in Češkem se zmanjšuje od dne do dne. Grozna beda sili delavce zopet k delu. Najkrepkeje se drže delavci v Moravski Ostrovici. Res žalostno, da se tudi sedaj še ne zgane vlada in z odločnim korakom ne konča nejednakega boja, v katerem se tisoče pridnih delavcev in njihovih rodbin bori z gladom in obupom.

Spravna pogajanja v Istri. Med italijanskimi in slovenskimi dež. poslanci isterskimi se bodo vršila pogajanja. Ako se ta pogajanja uspešno ne dosežejo, vlada baje razpusti dež. zbor isterski in bo po poročilu »Piccolovem« pri volitvah podpirala Slovane. Hm!?

Španija. Nasprotje med Aragonci in drugimi prebivalci Španije postaja čedalje večje. Kriva je temu nesrečna vojska z Ameriko, v kateri je zgubila Španija vsa prekmorska posestva. Dokler je imela Španija otok Kuba, dobivala je od njega čistega dobička 40 milijonov na leto. S tem se je pokrival državni primanjkljaj domovine. A sedaj rasejo doklade in v isti meri nezadovoljnost.

Irci o politiki angleške vlade. V angleški spodnji zbornici se vrši te dni razprava o letošnjem državnem proračunu in pa o vladnih predlogah, s katerimi namerava vlada uvesti nekaj novih davkov in zvišati nekatere carinske postavke. Vladne predloge je toplo zagovarjal zakladni minister Hicks-Bleach. Odločno pa je oporekal vladnim zahtevam Irec Healy, posebno je proti temu, da bi Irci morali donášati k troškom za vojsko, mej tem ko Irska niti jednega funta ni prejela za vojna naročila. Nemčija, Avstro-Ogerska, Severna Amerika in Brazilija imajo od vojske velike koristi, ker so se tam naročali za vojsko potrebni predmeti, domači irski narod pa niti beliča. To je seveda naravnost krivično, ker morajo Irci največ žrtvovati za nesrečno vojsko. — Anglija ravna z Irci, kakor Avstrija s Slovani.

Vojska v Južni Afriki. Angleški general Roberts prodira s svojimi četami proti

pa Kanglica, ki je žejnemu človeku tako — draga.

«Herdegata — plava hlača, danes pa me glava boli!» pravili so naši očetje, mi pa smo jih slišali in govorili za njimi, prav za prav kleli smo ogrski; Bog nam odpusti ta greh, saj nismo vedeli, kaj da govorimo; ogrski «ärdegata» pomeni — vrag te je dal, ördöga je bil madžarski paganski zlobni bog, ki se je izpremenil v hudiča («Slov. list» l. 1899, 30, 12.); slovenska duša pa si je besedo tako raztolmačila: herde-gata: hlača; «plava» pa je menda vzeta ogrskemu huzarju?

Prijatelj, ne kolni, «zvürčil» te je kdo (zuročil, prim. urok), moraš «vüvorke» v vodo namočiti, to vodo piti in se z njo umivati in proč bo «zvürčenje». Ali bi ti vüvorki (iz: ugorki) kaj pomagali, če bi beseda ne spominjala vürčenja?

Ti primeri kažejo, kako si duša preprostega človeka pripravi neprebavno snov besedi, da mu potem tekne kot domača hrana, oni pričajo o živi domišljiji našega ljudstva.

Velecenjeni gospod profesor! Vi ste se mnogo bavili z ljudsko dušo in ste tudi mene spodbudili, da se zanimam za njo.

Cvet našega čvrstega naroda, dijaštvo visokobliško, Vas slavi danes, v soboto, dne 10. sušca, glasno pri sijajni svečanosti, ki jo je priredilo Vam na čast.

mestu Bloemfontein. Buri se mu sicer umikajo, a iščejo majhnih prask, da ga zadržujejo. Zadnja taka praska ali bitka je bila pri Osfonteinu. Po bitki so se Buri zopet umaknili nazaj. Mesto Mafeking pa je v nevarnosti, da pade Burom v roke. Zato je poslal general Roberts 10.000 mož obleganim Angležem na pomoč. Zadnje dni prihajajo novice, da sta Krüger in Steyn, predsednika burskih republik Transvaal in Oranje ponudila Angležem mir, ako pripoznajo neodvisnost obeh republik. Angleži pa so odklonili ponudbo s takimi pogoji, oni zahtevajo, da se jim republikopolnoma podvržeta. Tega pa zopet Buri nočejo. Boj se bo nadaljeval.

Dopisi.

Iz Ormoža. Nedavno so čitali po vseh časopisih rodoljubi žalostno novico, da je v Ormožu dovoljena nemška šola. Kaj zdaj storiti? Za Ormož je dovoljena nemška dvorazrednica, nemška (?) občina je v njo posebej izšolana. Občine (vrlo narodne) Hardek, Dobrova, Libonja in Pučince naj si sezidajo slovensko šolo, kjerkoli jim drago. Kaj, ali bodo mestjani res zadovoljni z dvorazrednico, bodo res privolili svojim nemškim otrokom slabejši pouk nego ga imajo njih viničarski, ki hodijo v šest- pet- in štirirazredne šole k Veliki nedelji, st. Miklavžu, Središče itd. Ah, kaj se! Ormoški Nemci in nemčurji so Vam modre glave. Otroci krivice so modrejši nego otroci luči! Oni predobro vedó, da jim bodo Slovenci sami pripomogli do 3-, do 4- in 5-razrednice, kakor so jim vrlo dobro pomagali do dvorazrednice. — Kako to? Je-li mogoče, povpraša marsikateri? S čim bi Slovenci pripomogli k nemški šoli? Z neednostjo svojo, s kratkovidnostjo voditeljev, z mlačnostjo posameznikov!

Ko se je leta 1888 obhajala 40-letnica našega prisvitlega cesarja, bili so Slovenci v Ormožu na vrhuncu. Nemci so imeli občino, a bili tako slabi, da niti najmanjše slavnosti niso priredili, med tem ko so obhajali Slovenci 40-letnico vladarjevo sijajno in slavno s koncertom, govori itd. Svoje slave in časti pijani, niso gledali v prihodnost, ne vprašali, kje in kdaj je treba delati, da ostanejo na višini ter dospejo do vrhunca. Imeli so slovenskega notarja, slovenskega odvetnika, slovenskega zdravnika, slov. trgovca, krčmarje in gostilničarje, slovensko učiteljstvo (razven nadučitelja), slovenskega peka, mesarja itd. Tudi slovenska posojilnica je redno poslovala, čitalnica pa prirejala veselice in gledališke

Od mene pa izvolite prejeti ob tej priliki ta mali dar, mali dar panonskega Slovenca.

Na jug!

Črtica s pota. — Avguštin Stegenšek.

(Dalje.)

9.

Kar je grad za Ljubljano ali Gradeč, odkoder lahko pregledaš celo mesto, to je za Florenco hribček sv. Minijeta. Leži na levem bregu reke Arno obenem jugozahodnem delu mesta, katerega odreže Arno od večjega dela. Tukaj uživaš slikovit razgled, ki po celem svetu slovi. Pred Teboj se razgrinja čarobno mesto s svojimi drznimi stolpi in zvoniki, v dalji te pozdravlja cel venec rodovitnih gričev in vrh enega izmed njih Te vabijo starodavne Fezule (Fiesole). Z gostimi oljkinimi nasadi se menjajo gosposke vile z vedno zelenimi cipresinimi vrtovi, po hriboviti cesti pa teka lahkotno električni tram (vlak). In ko si si napasel oko nad fezulansko krasoto in se ozreš po višavah navzgor ob desnem Arnovem bregu, zagledaš povsod novo lepoto, kakor jo moreš videti le v solnčni Italiji. Kako blažen mir vlada nad tem florentinskim mestom, nad to dolino! Kdo bi mislil, da so se tukaj kdaj bili krvavi boji, da je

igre. A zabili so, da jim je treba skrbeti za slovenski naraščaj in slovensko mladino. Šole je bilo treba nove zidati, a nikdo se ni požuril. Višja oblastva, ki so prisiljevala župnije vsega ormoškega okraja, da stoje že davno v vsakej vasi cele palače šolskih poslopij, čakale so mirno, tiho, čeprav je sprevidel vsak otrok, da grjega poslopja v vsem mestu ni nego na pol razpadla od solitra prejedena šola. Treba je bilo pomnožiti prej število nemških otrok, pomanjšati število slovenskih. Zviti so zviti, in nihče ni hotel spoznati teh zvijač, dokler je še bilo časa za to. Kako se je pa manjšalo število slovenskih otrok? Razširjali so novo sezidane šole pred vsem na Humu, potem v Središču in pri Vel. Nedelji, naj bi okoliški slovenski otroci ne silili v ormoško šolo! Dobro! Za nemški naraščaj pa so ustanovili nemški šulferajnski vrtec pred desetimi leti. Slovenci so se posmehovali, češ, ta vrtec nam ne škoduje nič, in storili tudi niso nič. Nemške gospe pa so pridno hodile otrokom slovenskih rokodelcev in delavcev v botrino. Potem pa kot botre in gospodinjje in sosede uplivalo, da so 3letni otročiči prišli v Kindergarten. Vsako leto se je seveda obhajala nemška božičnica, otroci so dobili od šulferajna in sūdmarke oblačila in stariši so bili vsi očarani, kako lepo se znajo njih otroci po nemško pogovarjati, peti, pripovedovati itd. — Slovenci so se posmehovali in držali roke križem. Skrajni čas je bil, da se postavi šola. Slovenci so imeli večino v okraj. sol. svetu. A naloge svoje niso spoznali. Nemci pa so ustanovili nemški »Feuerwehr«, zdaj so se jeli gibati tudi Slovenci ter črez nekaj časa tudi sestavili okoliško gasilno društvo. Nemce je podpirala vlada. Poslala je nemškega uradnika za drugim. Prišel je slavni sodnik Liebisch. Ustanovil nemško možko pevsko društvo ter storil vse za germanstvo. Kmalu mu je došla tudi zaslužena odlika. Postal je dež. sodni svetnik v Mariboru kar črez noč. Ptujski glavar vitez Scherer pa je hodil z nadzornikom leto za letom štet nemških otrok in prišla je ura, ko jih je naštel 50, 60—70. Zadnja ura je bila, ko bi se morali vzdramiti Slovenci in postaviti šolo. A zdaj, denarja ni bilo. Slovenci so prišli s tem v veliko zadrego in sedaj so se začeli smejeti Nemci. In Slovenci so hodili vedno bolj rakovo pot. Vse krivdo mečejo na posameznika, nadučitelja, tožijo ga ter tratijo zlati čas z besedičenjem in govoričenjem, podkopavajo lastni ugled pred ljudstvom ter se razcepijo slednjič na več strank.

Namesto skupnega pozitivnega dela porablja se se moči za rekurze, tožbe itd. Nemci se zbojé, da jim sreča ne pokaže

Florenca doživela zgodovino, s kakoršno se še more hvaliti malokatera manjša država. Tudi hribček, na katerem stojiva, je bila trdnjava; še dandanes je tu vojaška posadka. S tega hriba je branil slavni Mikelanželo svoje rojstno mesto pred četami nemškega cesarja. Da bi ohranil krasno cerkev sv. Minijeta, da bi je ne podrle in ne zdrobile kamnite kroglice iz nemških topov, je dal velike vreče naphati z volno in jih razobesil ob zidu in stolpu; kroglice so se zaletavale v vreče, a so obnemogle popadale na tla. Cerkvica je pa tudi zaslužila to posebno skrb; saj je pravi biser za florentinsko okolico. Celó pročelje je obloženo z črnim in belim mramorjem in visoko nad vrati se leskeče na zlatem polju pisan mozajik: Kristus med Marijo Devico in sv. Minijetom. Znotraj pa deli ta cerkev dve vrsti vitkih stebrov v tri ladije; stropa nima; vidijo se povprečni tramovi in poševni hlodi in podlaga iz desk, katera na njih sloni, vse prav okusno in bogato pobarvano in pozlačeno. Taka pisana podstrešja brez stropa najdeš tudi drugod po Italiji, posebno pa so bila običajna v Rimu v 12. stoletju.

Cerkev obkrožuje lepo pokopališče, ki slovi po celi Evropi. Tukaj čaka marsikdo vstajenja, katerega je zadela smrt daleč od Florence. Videl sem rodbinske rakve Poljakov in celo Rusov; seveda kdo bi štel Francoze